

Юрчук Ю. Р., ст. магістратури педагогічного факультету; науковий керівник – **Сойко І. М.**, к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Анотація.** У статті досліджено особливості використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі на уроках мови у початковій школі. Розглядаються методи, форми інтерактивного навчання. Визначено що найбільш вживаними педагогічними термінами стали особистісно-зорієнтоване навчання, нетрадиційні форми науково-методичної роботи, інтерактивні технології. Обґрунтовано, що більшість нетрадиційних форм науково-методичної роботи тісно пов'язана з використанням інтерактивних методик.*

Ключові слова: *інтерактивні технології, інтерактивні вправи, форми інтерактивного навчання, методи.*

***Abstract.** The article explores the features of using interactive learning technologies in the educational process in primary school language lessons.. Methods, forms of interactive learning are considered. It was determined that the most commonly used pedagogical terms were personal-oriented teaching, non-traditional forms of scientific and methodological work, interactive technologies. Furthermore, it should be noted that most non-traditional forms of scientific and technical work is closely related to the use of interactive methods.*

Key words: *interactive technologies, interactive exercises, forms of interactive learning methods.*

На нинішньому етапі розвитку освіти України, найбільш часто вживаними педагогічними термінами стали особистісно-зорієнтоване навчання, нетрадиційні форми науково-методичної роботи, інтерактивні технології. При цьому, більшість нетрадиційних форм науково-методичної роботи тісно пов'язана з використанням інтерактивних методик.

Вся складність та проблематичність професії педагога полягає в тому, щоб знайти шлях до кожного учня, створити умови для розвитку його здібностей, закладених в кожному. Саме тому, підвищення ефективності уроку – одна з найважливіших завдань дидактики. Отже, необхідним є введення в навчальний процес таких моделей навчання, які легко застосовуються на різних етапах уроку. Найкращих результатів можна досягти тоді, коли на уроках учні отримують максимальну навчальну інформацію в

результаті активної самостійної пізнавальної діяльності. В цьому випадку учень виступає суб'єктом навчання, виконує творчі самостійні роботи, проблемні та творчі завдання, питання поступають від учня до вчителя і навпаки. Вони розвивають творче мислення та мовленнєвий розвиток учнів. Спосіб розв'язання цих завдань – використання інтерактивних технологій, що передбачають навчальний процес, який передбачає активну взаємодію всіх учнів у ході уроку української мови в малих групах, де відбувається розподіл ролей та чітке виконання обов'язків учасниками.

Сучасний освітній процес обумовлює вибір учителем нових технологій навчання, в основі яких лежить підготовка дитини до життя та активація можливостей учнів. Розробці окремих елементів інтерактивного навчання присвятили свої праці відомі українські вчені-педагоги К. Баханова, І. Гейко, С. Іванішеної, С. Камишенцева, О. Пометун та ін. Однак, впровадження елементів Нової української школи вимагає від вітчизняних науковців подальшої оцінки можливості використання інтерактивних форм навчання.

Метою нашої статті є дослідження особливостей використання інтерактивних технологій на уроці української мови в початкових класах.

У відповідності до визначеної мети виокремлено такі завдання:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці початкового навчання;
- визначити сутність використання інтерактивних технологій на уроці української мови в початкових класах;
- обґрунтувати технологію впровадження інтерактивного навчання на уроках української мови.

Особливої актуальності нині набуває питання розвитку науки і техніки, впровадження нових форм навчальної комунікації та новітніх методів розв'язання освітніх завдань, змінилася роль учителя з авторитарного транслятора готових ідей на коригування ним інтелектуального і творчого потенціалу учнів. Водночас відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до впровадження новітніх технологій. Серед них найперспективнішою є інтерактивна технологія, яка вимагає від учителя сучасного стилю педагогічного мислення, часових та матеріальних зусиль.

Використання інтерактивних форм навчання допомагає вчителю співпрацювати з усім класом, з кожним учнем і учням між собою. Нагородою для вчителя, буде невтомна дитяча цікавість, яка поступово переросте у допитливість, творче пізнання та самостійність, бажання досягти успіху, схильність до активного пошуку.

Термін «інтерактивний» (з англ. Inter – взаємний, акт – діяти) означає здатний до взаємин, дій, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, яка має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Це взаємонавчання, де учень і учитель є

рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять. К. Баханов визначає його як навчання, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності учнів за допомогою організації спілкування між собою, учнів з учителем, між групами, що спрямоване на розв'язання спільної навчальної проблеми [1].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності. Вона має на увазі цілком конкретні і прогнозовані цілі. Одна з таких цілей – створення комфортних умов навчання, тобто умов, за яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сам процес навчання. Суть інтерактивного навчання полягає в такій організації навчального процесу, за якої практично всі учні є залученими до процесу пізнання, оскільки, вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмій, створенню атмосфери співпраці, взаємодії і розвитку мовлення учнів.

Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника освітнього процесу над іншим, так і однієї думки над іншою. У ході інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. Наш мозок схожий на комп'ютер, а ми – його користувачі. Щоб комп'ютер працював, його потрібно ввімкнути.

Подібні підходи до навчання не є повністю новими для української школи. Частково вони використовувались ще в перші десятиріччя минулого століття і були поширені в педагогіці та практиці української школи в 20-ті роки масштабного реформування шкільної освіти [2]. Застосовувані в той час бригадно-лабораторний та проектний методи, робота в парах змінного складу, виробничі та трудові екскурсії й практики були передовим словом не лише в радянській, а й у світовій педагогіці. Застосування цих методів та форм навчання в окремих школах давало разючі результати.

Незважаючи на те, що ці нові методи навчання знайшли підтримку в учителів, вони запроваджувались у школах без належного методичного забезпечення, теоретичного осмислення та експериментальної перевірки.

Уже перший досвід їх застосування виявив певні проблеми та складності: зниження ролі вчителя в освітньому процесі, неекономне витрачання навчального часу, відсутність в учнів достатньої мотивації до такого типу навчання. Тому, уже на початку 30-х років ХХ століття українська школа перетворилась на авторитарну, репродуктивно-орієнтовану, з пануючою стандартизацією та уніфікацією засобів, форм і методик навчання.

Бажання, щоб в класі збільшилась кількість учнів, які свідомо засвоюють матеріал та займають активну позицію у засвоєнні знань, у

яких зростає інтерес до навчання, привело до того, що до теми «Частини мови» (2–4 клас за підручником Л. О. Варзацької, М. С. Вашуленка) були підібрані матеріали для інтерактивних вправ на різних етапах уроку [3].

Завдання підбиралися так, щоб:

- вони потребували різної глибини узагальнення і висновків;
- вони були, розраховані на різний рівень теоретичного обґрунтування;
- вони включали завдання репродуктивного і творчого характеру.

Такий підхід сприяє найповнішому розвитку здібностей особистості кожного учня, викликає бажання вчитися.

Інтерактивні технології найбільше сприяють формуванню в учнів умінь і навичок, виробленню особистих цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні. Інтерактивні технології дають можливість забезпечити глибину вивчення змісту. Учні освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку). При цьому відсоток учнів, які засвоїли знання, досить високий (понад 50 %).

При цьому, змінюється роль учнів в класі. Вона активна: учні самостійно приймають важливі рішення щодо процесу навчання. Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім, де переважає інтерес самого учня до навчального процесу. Значно підвищується роль особистості педагога. Він більше розкривається перед учнями, постає лідером, організатор.

Однак, засвоєння великого обсягу інформації потребує значного часу. Кожна інтерактивна технологія потребує попереднього розгляду і навчання учнів процедури. Викладач має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і ходом навчання. Результати роботи учнів менш передбачувані. Дисципліна учнів на інтерактивному уроці може бути проблемою для вчителя. Практично відсутні методичні розробки та навчальна література з інтерактивних технологій.

Водночас, застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків, яка за О. Пометун, складається з п'яти елементів:

1. Мотивації;
2. Оголошення, представлення теми і очікування результатів;
3. Надання необхідної інформації для розв'язання завдань;
4. Інтерактивної вправи – центральної частини заняття;
5. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку [4].

Тому педагогам та учням треба звикнути до них. Можна навіть скласти план їх впровадження. Краще старанно підготувати декілька занять у навчальному році, ніж часто проводити наспіх підготовлені «ігри». Можна провести з учнями особливе «організаційне заняття», створити разом з ними «правила роботи в класі». Для цього рекомендується використовувати спочатку прості інтерактивні технології – роботу в парах, малих групах, мозковий штурм тощо. Коли у вчителів та учнів з'явиться досвід подібної роботи, такі заняття проходять набагато легше, а підготовка не

потребуватиме багато часу. Використання інтерактивних технологій – не самоціль. Це лише засіб для досягнення такої атмосфери в класі, яка найкраще сприятиме співробітництву, порозумінню й доброзичливості, створить можливість реалізувати особистісно-орієнтоване навчання. Якщо застосування інтерактивних технологій у конкретному класі веде до протилежних результатів – треба переглянути стратегію й обережно підходити знову до використання подібних технологій.

Сучасні підручники, навчально-методичні посібники для педагогів дозволяють за умови належної підготовки будувати уроки таким чином, щоб розвивати в учнів мислення, увагу та інші види пізнавальної діяльності. Продуктивність уроку має формувати не лише глибокі і міцні знання, а й уміння використовувати їх у різних проблемних ситуаціях, щоб самостійно здобувати знання. У зв'язку з цим актуальним є питання про цілеспрямовану роботу з розвитку в учнів інтелектуальних, фізичних, емоційно – вольових, пізнавальних умінь. Однак, найкращі результати в розв'язанні цієї проблеми можна одержати лише за наявності активної позиції учнів в освітньому процесі.

Розглянемо фрагменти уроків з української мови із застосуванням інтерактивних вправ. Фрагмент уроку української мови у третьому класі (використання інтерактивних вправ на уроці української мови) [5].

Тема: Загальне поняття про іменник. Іменники. Що означають назви істот і неістот.

Етап уроку: вивчення нового матеріалу.

Інтерактивний прийом Мозкова атака « Карусель».

Учнів необхідно об'єднати в групи, які потрібно поділити за формою вибраних листочків).

На виконання завдання в групі учням необхідно відвести 1 хв.

Кожна група повинна отримати таблицю із завданням. Групи повинні рухатися від однієї таблиці до наступної, при цьому в кожній групі учні за певний час мають записати, що вони знають з цієї проблеми. Кожна група повинна отримати маркер певного кольору та закінчити свою подорож біля таблиці, з якої почала і, з рештою, отримати можливість побачити, що було написано іншими групами, та зробити висновки, щодо повноти та якості презентація своєї роботи.

Завдання для 1 групи.

У колі друзів ви побачили незнайому дівчину, або в клітці у зоопарку вас зацікавила досі незнайома тварина. Ви неодмінно запитаете – ... це ? А от про рослину, одяг, меблі ви спитаете –... це ?

Вставте пропущені слова. Чому ви по різному запитували?

Розподіліть слова у два стовпчика: дідусь, верба, хлопчик, сніг, стіл, зозуля, жаба, сніг, окунь, джміль.

Поясніть свій вибір.

Завдання для 2 групи.

1. Смішний, сміх, сміятись, смішинка.
2. Рука, рукавичка, рукава, ручечка, нарукавники.
3. Ходив, вхід, ходіння, ходьба, сходи, перехідний.

Що ви можете сказати про кожен ряд слів ? Який з цих рядів відповідає твердженню: «Всі слова – назви предметів». Доведіть, що це так. Наведіть ще приклад слів – назв предметів.

Завдання для 3 групи.

Складіть речення. Підкресліть слова – назви предметів.

1. Українці дуже люблять вишивку.
 2. Оселях, в, побачити, українських, все, вишиті, рушники, скатерті, та.
- Навчання рідної мови має бути окреслене фантазією, красою слова і людських взаємин, словесною творчістю.

При цьому, вчитель повинен впливати на пробудження допитливості та інтересу до знань в учнів. Саме від нього, який спрямовує, виховує пізнавальну діяльність учнів, залежить розвиток цікавості і допитливості, на яких формується пізнавальний інтерес. Тому, це повинен бути вчитель, який не примушує, а підносить; не диктує, а навчає; не вимагає, а спонукає до праці і тим самим переживає разом з дітьми творче натхнення.

Від вчителя залежить, які він обирає методи і прийоми, шукає легких шляхів чи віддає перевагу інтерактивним технологіям для того, щоб забезпечити комфортні умови, за яких кожний учень відчує свої успіхи, інтелектуальну роботу, продуктивність навчання, виключення домінування однієї думки над іншою.

З дитинства дітям необхідно показувати красу навколишньої природи, вчити бачити її в усьому – навесні і влітку, восени і взимку, у першій весняній квіточці, поживклому осінньому листочку, у крапельці літньої роси і у легкій, мов порошок, сніжинці. Треба відкрити дитячі серця для почуттів, аби вони відчули радість буття, щоб захоплювались, раділи, що живуть на цій землі, щоб були горді від того, що в нас така багата і барвиста мова, така ніжна і крилата пісня, така щира і добра душа.

Отже, кожен урок рідної мови має нести в собі позитивний заряд, повинен бути насичений красою, любов'ю і радістю, особливо, уроки розвитку зв'язного мовлення, на яких діти вчать висловлювати свої почуття, думки, будувати речення, писати перші твори. Тому вчителі повинні намагатися на своїх уроках дати учням можливість активно розвивати свій словник, збагачувати мову новими зворотами, образами, заглиблюватись у джерела народної мудрості. Необхідно навчати їх бачити красу рідного краю на екскурсіях, які повинні передувати урокам розвитку мовлення, у картинах художників, у власних малюнках, кольорових репродукціях та фотографіях, у віршах, які діти спочатку навіть не вміють слухати, а потім і самі пробують

писати. При цьому, школярі дивляться у світ широко розкритими очима, вбираючи серцем його красу і велич.

Тому, вчителі повинні вірити у талановитість кожної дитини, уважно ставлюся до її думок і крок за кроком намагатися сформувати творчу особистість засобами «живого слова». Доказ цьому будуть натхненні обличчя учнів, які зрозуміють, що вони живуть, вчать, радіють та перемагають разом. Діти будуть щасливими у своєму маленькому колективі, в якому вони успішно долали перші кроки, вчилися опановувати і змінювати світ?

Узагальнюючі результати проведеного дослідження свідчать про те, що суть інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії вчителя та всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню освітніх навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

1. Баханов К. О. Інтерактивне навчання. *Історія в школах України*. 2014. № 2. С. 31–36.
2. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання як засіб формування творчої особистості. *Історія України*. 2002. № 37. С. 7–9
3. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання. *Початкова школа*. 2012. № 3. С. 9–18.
4. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 142 с.
5. Камишенцева С. В. Інтерактивні технології навчання молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2016. № 6. С. 3–6.